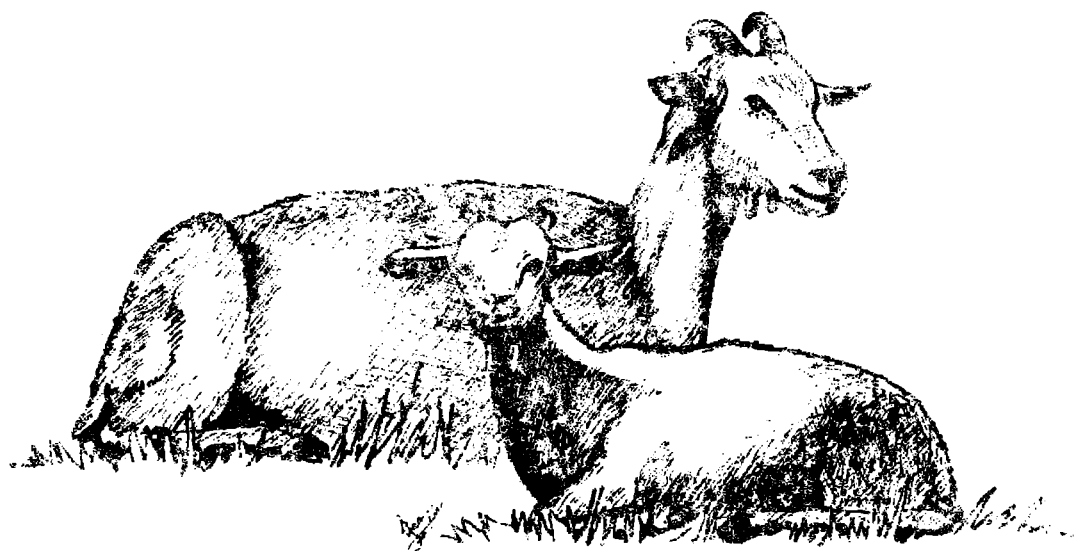

مسئومیت آبستنی وکتوز در گوسفند

Farmnote شماره ۱۰/۸۲ Western Australia

مترجم : دکتر تقی گلی محمدی

بیمای مسومیت آبستنی وکتوز میفرانند موجب بروز مشکلات مغزنجی در بز شومند . در حالیکه این بیماریها از نظر در سانگامی باهم فرق داشته ودر مراحل مختلفی از آبستنی وکتوز در بز بروز میکنند - اصولاً اساس این اختلالات بکمان بوده و مستقی بر کاهش سطح قندخون افزایش مواد مغزی میباشد .

در نشخوارکنندگان گلوکز عمدتاً از اسید پروپیونیک (اسید چرب فراری که در شکمبه ترشیده میشود) و اسیدهای آمینه ساخته میشود . مقدار گلوکزیکه جذب خون میشود بستگی اسه مقدار مواد کربوهیدراتهای دارد که در شکمبه تخمیر شده و در بزوده کوچک هضم میشود . جذب گلوکز متناسب با غذاهای مختلف و بروسههای انجام شده روی آنها تغییر میکند .

نشخوارکنندگان مواد حاصله از تخمیر شکمبه‌ای مانند اسیدهای چرب فرار را بخاطر نیاز شدیدی که به انرژی موجود در آنها دارند مورد استفاده قرار میدهند. در حالیکه سیستم عصبی، کلیه‌ها، پستانها و چین‌سینه‌نیمه "به گلوکز نیازمند هستند. در مراحل اصلی از حیات که نیاز به گلوکز خیلی زیاد است (مراحل آخر آبستنی یا اوائل شیردهی) ممکن است اختلالاتی در رابطه با کمبود گلوکز پیش آید.

و نوع مسمومیت آبستنی و کتوز در دونه‌زاد اصلی بز متغییر است. در بزهای شیری با ظرفیت ژنتیکی تولید شیر بالا، ممکن است کتوز مشکل اصلی با دود بزهای غیر شیری مثل نژاد آنگورا، توکسمی آبستنی بیشتر متداول است.

مسمومیت آبستنی

علل اصلی: مهم‌ترین علت مسمومیت آبستنی عبارت از کاهش سطح تغذیه دام در طول ۶ تا ۸ هفته آخر آبستنی میباشد. این حالت، دام آبستین را در وضعیت مشکلی قرار میدهد چون رشد جنین موجب میشود که مواد مغذی قابل دسترس مادر بطور مداوم به مصرف جنین برسد. مسمومیت آبستنی میتواند در نتیجه محرومیت غذایی و جاقی مفروض ایجاد شود.

۱- محرومیت غذایی: بزها معمولاً در فصل پائیز تمایل به تولید مثل داشته و اکثر گله‌های Angora زایمان خود را در اواخر زمستان یا در طول بهار انجام میدهند. اگر علت آخر آبستنی مصارف بارشده مراتع تازه بهاره باشد، مسمومیت آبستنی در تحت شرایط چرای کامل، مشکلی ایجاد نمیکند در هر حال در جنوب غربی استرالیا بعلاوه دیر طلوع نمودن آفتاب در فصول سرد معمولاً "رشد مراتع خیلی کم بوده و دام‌هایی که دیر آبستن شده اند اکثراً" دچار فقر غذایی میشوند.

در برخی بزهای وحشی و بزهای نامرغوب نژاد Angora، ممکن است دوره تولید مثل طولانی باشد، گاهی نیز ممکن است مراحل آخر آبستنی در این بزها بویژه در فصل پائیز با فقر غذایی مصروف گردد.

۲- **فریبی زیاد** : ذخیره شدن زیاده چربی معمولاً " متعاقب محدود بودن ویا کم تحرکی خود دام ایجاد میشود . در این حالت ممکن است اشتها و فعالیت بدنی دام کاهش یافته و برای فراهم شدن گلوکز خون در حیطه طبیعی ، تجزیه چربی افزایش پیدا کند که در نهایت منجر به افزایش غیر طبیعی اجسام سنتی در خون و استحاله چربی در کبد میشود .

۳- **سایر علتها** : شرایط فیزیولوژیک = بزها معمولاً " به تشکیل گروههای فامیلی کوچک علاقمند هستند و هنگامیکه یکی از افراد این خانواده از گنجه جدا شود کسل شده و تمایلی به خوردن غذا ندارد . این حالت آزردهگی یا کسالت بیشتر در مواردی پیوسته میشود که دو یا سه بز با هم نگهداری میشوند . همچنین ممکن است چنین حالتی بین بز و بز انسان پیش آید بطوریکه وقتی مثلاً " چوپان گله عوض میشود ، بزها از غذا خوردن امتناع ورزند .

- دوره های محرومیت غذایی ارادی ممکن است در اواخر آبسننی افزایش یافته و منجر به تجزیه بیشتر چربیها و نهایتاً " منسوخت آبسننی شود .

عوامل کاهش دهنده اشتها : انگنهای دستگاه گوارش از عوامل اصلی کاهش جذب غذا شناخته شده اند بطوریکه موجب افزایش اتلاف پروتئینها در روده کوچک دامها میشوند . همچنین کمبود ویتامین B₁₂ (در آنزیم بود کبالت) موجب کاهش موزن صرف ارادی غذا خواهد شد .

- استرس = اشکال مختلف استرس مثل حمل و نقل ، نگهداری زیاد دام در اصطبل و پیشام چینی طولانی ممکن است موجب کاهش جذب انرژی و افزایش مصرف آن شود .

- بیماریها = سایر بیماریها مثل انگشراویدی و خج دندانها ممکن است مانع از استفاده دام از علوفه شود .

علائم درمانگاهسی : بافتنه های درمانگاهی بسته به محل نگهداری دام (اصطبل یا گله) متغیر خواهد بود . بزهای خیلی چاق و یا بزهای خانگی بز آبسنن در حدود ۴ هفته قبل از آبسنن تنبل شده و اکثر اوقات را در حال استراحت بسر میبرد و حتی در حالت خوابیده میل دفع را انجام میدهد . اشتهاش ممکن است کم و زیاد شود . تا ۱۰ تا ۱۵ روز بعد ، یاها و قسمتها بائین با ممکن است متورم شده و بر آبسنن تمایلی به راه رفتن نداشته باشد . این دوره که

منجر به کم تحرکی دام میشود توام با کاهش مصرف غذاست + تا حدودیکه پخته قبل از زایش بز کاملاً از غذا باز مانده و بدون کمک قادر به ایستادن نیست.

در مرحله آخر آبستنی ، بز شروع به ناله نموده و بزحمت نفس میکشد و چشمهای فرورفته دارد، که مبین کاهش وزن سریع دام میباشد . حیوان مثلاً معمولاً " ۲ تا ۳ روز قبل از زایشدن می میرد - محروریت غذایی : در داخل آغل یا در سطح گله ، دامهای مبتلا غالباً " جلب توجه نمیکند تا اینکه به مرحله نهائی بیماری برسند - بز مثلاً معمولاً " برای خودش پناهگاهی پیدا میکند - تنفس مشکل شده و غالباً " از طریق دهان نفس میکشد - اطراف مقعد دام بوسیله قطعات کرجک ، سخت و مخاطی مدفوع پوشیده شده که نشان دهنده نخوردن غذا برای چندین روز میباشد - سگن است در همان لحظاتی که دام در حال مرگ است سعی به زایشدن نماید .

تشخیص : معمولاً " باید هنگامی به سمومیت آبستنی مظنون شد که بزى با آبستنی سنگین و با مشخصات مشابهی که قبلاً " ذکر شد در معرض معاینه قرار داشته باشد .
علامت مشخص در کالبد گشائی عبارتند از :

- ۱- کبد متورم ، تراوشکننده و چرب
  - ۲- وجود لایه های نکر و ز سفید در چربیهای محوطه بطنی
  - ۳- وجود جنین یا جنینهای کاملاً " رسیده در داخل رحم
- درمان :** اگر بیماری زود تشخیص داده نشود درمان بندرت با موفقیت همراه است . آنچه که باید مورد توجه قرار گیرد اصلاح و تأمین انرژی مورد نیاز بز آبستن است که بوسیله خوراکیدن روزی ۲ مرتبه هر بار به میزان ۱۲۰ تا ۱۸۰ میلی لیتر از مخلوط هم حجم گلیسرین یا پروپیلن گلیکول با آب بعنوان مکمل انرژی میتوان به این مقصود رسید . پاتریق وریسیدی ۱۰۰-۲۰۰ میلی لیتر از محلول گلوکز یا دکستروز ۵۰٪ که اثر فوری دارد - سایر روشهای کمکی شامل مجبور کردن بزهای چاق به حرکت و سرریس ، ایجاد درایمان قبل از رسیدن زمان زایمان یا سزارین و تحریک اشتهای دام با استفاده از علوفه های مرغوب و ویتامین در صورت نیاز میباشد .
- پیشگیری :** بزى : باید از چاق شدن مفرط دام در اوائل آبستنی جلوگیری کرده و در ۲ ماه آخر تغذیه دام را باید بتدریج افزایش داد . اگر این عمل در داخل آغل مقدور نباشد ، میتوان با استفاده از مواد غذایی تکمیلی یا مرغوب در ایام مختلف آبستنی این نقیصه را مرتفع نمود .

در ۲ ماه آخر آبستنی باید از وارد آمدن هرگونه استرس ناگهانی اجتناب شود.

بیماری کتوز (آستمی)

علت بیماری : همه دامهای شیری که دارای سازه لاشی هستند، در اوائل شیردهی ممکن است تا حدی دچار اتلاف انرژی شده و مبتلا به کتوز شوند. در ماندگامی شوند، در حدود چهار تا شش هفته پس از زایمان، قبل از اینکه دام شروع به دریافت غذای کافی نماید، تحریکات هورمونی جهت تولید شیر شروع میشود. این حال، تنها وجود ندرکی نارسایی در وضع تغذیه با عدم تعادل متابولیکی میتواند بزهارا به کتوز در ماندگامی مبتلا نماید.

عوامل مستعد کننده : در ۲ هفته آخر آبستنی بر، قطع فعالیت شکمبه منجر به متوقف شدن مصرف غذا میشود این اختلال ممکن است تا چند هفته اول شیردهی نیز ادامه پیدا کند. فریبی زیاد در طول آبستنی نیز ممکن است موجب کاهش شدید اشتها شده و بزرگ استعدادهای تجزیه و شکستن سریع ذخائر چربی بدنش نماید.

از عوامل دیگر مستعد کننده ممکن است عدم فرسولاسیون صحیح غذا و رژیم غذایی باشد. اگر مقدار زیادی غذای کنسانتره در مدت کوتاهی در اختیار دام گذاشته شود موجب بروز اختلال در هضم شکمبه ای میشود که در صورت افراط حرکات شکمبه و حالت اسیدی آن بطور کامل دچار اختلال خواهد شد. تغییر ناگهانی رژیم غذایی ممکن است باعث طولانی شدن زمان هضم غذا یا کاهش مصرف آزادی آن توسط دام شود. گرسنگی های کوتاه مدت یا آزادی "مثلا" در سمومیت آبستنی یا گرسنگی تحمیلی و نگهداری در اصطبل یا حمل و نقل نیز ممکن است یکی از علل بروز این عوارض باشند.

استرس همچنانکه از طریق اثرات هورمونی بر روی روند متابولیک موثر است، میتواند سر مصرف غذای مستقیم داشته باشد.

علائم در ماندگامی : علائم در ماندگامی کتوز معمولا " هنگامی ظاهر میشود که شیر -

واری دام به حداکثر خود رسیده باشد (۸ هفته پس از زایمان).

شکل تحت در ماندگامی : تعداد زیادی از دامهای پر شیر در روز ابتلا به کتوز قرار دارند. دوره های ناپایدار سوء هاضمه ممکن است متعاقب افزایش مصرف علوفه مرغوب که امکان تولید بیش از حد اسیدهای چرب قرار فراهم میکند پیش بیاید. افزایش اسیدپته شکمبه یکی از علل توقف

فعالیت آن بوده و این تغییرات منجر به افزایش تجزیه چربی و بروز کتوز میشود.
در این شکل خفیف بیماری، تولیدشیر نامنظم شده و تحرک دام کاهش خواهد یافت.

شکل درمانگاهی: در شکل خیلی حاد بیماری، یافته‌های درمانگاهی عبارتند از:

کاهش تولیدشیر و اشتهای دام، کاهش وزن سریع، سفتی مدفوع که اغلب گسل بوده و علائم خفیف درد شکمی را نشان میدهد. بوی استن (ذرت شیرین) از هوای تنفسی و شیر بز قابله استشمام است.

تشخیص: تشخیص بیماری مبتنی بر تاریخچه (زمان زایش) و یافته‌های درمانگاهی

است. با اینحال علائم درمانگاهی کتوز ممکن است با هیپوکسمی (تب شیر یاخته بنسبت) آنترتوکسمی (قلوه نرمی)، سوء هاضمه، تورم نگاری و نفريت اشتباه شود.
بمنظور اثبات وجود استن در نمونه ادرار، میتوان از قرصهای مخصوص (Acetest-tab) استفاده نمود.

درمان: اساس کلی درمان همانند مسمومیت آبستنی، مبتنی بر افزایش مستقیم

مواد انرژی زا میباشد. در دامهای غیر آبستن میتوان از روش دیگری استفاده کرد که همان هورمون تراپی (کورتیزون) است استفاده نمود. کورتیزون روی برخی از آنزیمهای کلیدی اثر کرده و بدین ترتیب موجب تامین گلوکز خون میشود.

در مواردیکه مطنون به اختلالاتی در رابطه با هضم غلات باشیم میتوان با استفاده از مواد قلیائی مثل بیکربنات سدیم (محلول ۵٪ بمیزان ۵۰۰ میلی لیتر) اسیدوز را اصلاح نمود.
برای انجام اینکار میتوان ابتداء جهت بسته شدن ناردان مری مقدار کمی بیکربنات سدیم (۱۰۰-۱۵۰ میلی لیتر) به دام خورانید و سپس با اطمینان بیکربنات را (۵۰۰ میلی لیتر) مستقیماً وارد معده چهارم (شیردان) نمود.

پیشگیری: روشهای عمده پیشگیری عبارتند از:

- ۱- حتی الامکان باید از چاق شدن مفرط بز در مراحل پایانی شیردهی جلوگیری شود.
- ۲- جیره تولید را باید در حدود ۱ ماه قبل از زایمان بتدریج در اختیار دام قرارداد تا میکروارگانیزمهای شکمبه به آن عادت کنند.
- ۳- تا آنجاکه ممکن است پس از زایمان بز را از علوفه مرغوب تغذیه نمایند تا به حداکثر تولید

شیر برسد ///